

capacitatis, sic vere et sine fictione fit per privilegium, sicut vere aufertur irregularitas per dispensationem, et ita dici potest per illam fieri aliquis vere regularis. Et ita sunt intelligendæ similes locutiones in privilegio nobilitatis aut urbanitatis, et similibus.

12. *Dubium incidens.* — De quibus solet ulterius inquiri an effectus factus per privilegium æquiparetur, seu sit æqualis naturali, tam in re quam in absoluta appellatione; quod tractat Bart. in l. *Si is qui pro emptore*, ff. de Usucap., fere per totam, præsertim a n. 33 usque ad 36, 43 et sequentibus, et in leg. *Omnes populi*, ff. de Justit. et jur., n. 62; et Bald., in l. 4, c. ad Velleianum. Non potest autem quæri an æquiparetur in naturali effectu (ut sic dicam), id est, in origine ipsa, verbi gratia, ex conjugatis, vel ex nobilibus, vel ex civibus antiquis, etc.; nam hoc modo constat non posse habere æqualitatem, cum nunquam fictio æquetur veritati. Solum ergo potest esse quæstio quoad effectus morales, seu (quod idem est), in morali capacitate, an æqualiter sit restituta vel collata. Et in hoc videtur mihi non posse generalem regulam assignari de facto, sed de possibili tantum. Nam privilegium sine dubio potest ad totum extendi, quia totum est morale, pendetque ex jure, quod potest quoad omnes suos effectus per privilegium immutari. De facto vero interdum privilegium integre restituet omnia, interdum vero minime, juxta tenorem privilegii et jurium dispositionem, ut, legitimatio facta, virtute juris canonici, per subsequens matrimonium, omnia restituit quæ haberet proles a principio nata ex legitimo matrimonio, quod fortasse non faciunt aliæ legitimatones; verba ergo privilegiorum attendenda sunt et usus.

13. *De æquiparatione in alicujus nominis appellatione, vel comprehensione sub illius absoluta significatione.* — In alio vero sensu, solet illa quæstio moveri quoad æquiparationem in alicujus nominis appellatione vel comprehensione sub illius absoluta significatione, ut, an nomine filii legitimi veniat legitimatus, vel nomine civis, nobilis, aut doctoris, veniant qui solum ex privilegio tales sunt. Sed hujus interrogationis materia amplissima est, de qua videri potest Glossa in cap. *Susceptum*, de Rescriptis, in 6, verb. *Non morte*, et ibi doctores; et videri potest Glossa in l. 3, § *Hæc verba*, verb. *Hæredis*, ff. de Negot. gest., et ibi doctores et Bartolus supra; et Baldus, lib. 5, consil. 139; et Geminian.,

cons. 66; et supra tacta est, lib. 6, cap. 2; nec accuratior de illa re disputatio ad nos spectat, ideoque duo tantum, vel tria circa illam advertam. Primum est, quando privilegium datur ad tollendum defectum, vel incapacitatem aliquam, aut inhabilitatem, et in eo adduntur verba significantia plenam restitutionem et reductionem ad statum habilem, retrahendo privilegium usque ad radicem defectus (ut sic dicam), tunc æquiparari privilegium, etiam quoad nominis appellationem, cum vero exemplari. Ita ut, quoad omnes morales effectus juridicos, seu qui juris adminiculo fiunt, sub tali nomine vel appellatione comprehendatur. Exemplum potest esse in filio legitimo per subsequens matrimonium virtute juris canonici; nam venit appellatione filiorum legitimorum, ut est communiter receptum; idem ergo erit in omni simili privilegio, etiamsi alio modo, vel alio titulo ac verbis concedatur. Nam ratio semper est eadem, nimirum quod illa appellatio, ut sic spectata, non sumitur a naturali proprietate, sed ex juris efficacia, quæ per privilegium impeditur, et contraria appellatio sufficienter tribuitur, quantum ad omnes illos effectus necessaria est. Alias voluntas principis non esset efficax ad tale privilegium concedendum, cujus contrarium supponitur in ipso privilegio, et supra probatum est ex naturalium effectuum: unde colligitur, ubi privilegium non est tam amplum, et expresse concessum, non sequi talem æquiparationem absolute, et simpliciter ex vi illius, sed solum quoad effectus propter quos tale privilegium conceditur.

14. *Cavendum ne extensio fiat in præjudicium tertii, aut in derogationem alicujus statuti.* — Circa hoc tamen est, secundo, observandum maxime cavendum esse ne extensio aliqua fiat in præjudicium tertii, aut derogationem alicujus statuti specificè postulantis talem vel talem conditionem naturalem, ut esse legitimum, non esse ex infecta origine, vel habere originariam nobilitatem, vel similes. Nam privilegium non derogat his statutis, nec præjudicat juri tertii, nisi expresse illa revocet, vel declaret ut talis persona reputetur talis vel talis, vel ut sub tali appellatione veniat in ordine ad tales effectus, non obstante quocumque statuto vel jure in contrarium. Hoc enim aperte colligitur ex communi doctrina quam Bartolus supra late tradit, et in superioribus sæpe inculcata est. Ultimo, observandum est, propter exempla supra ad-

ducta, hoc procedere tantum, quando proprietas, vel conditio personæ a qua nomen est sumptum, est naturalis vel pendens ex aliqua conditione quam lex humana vel voluntas principis non potest supplere, ut est naturalis origo, etc.; secus vero est quando sumitur denominatio ab effectu quem vere et proprie potest lex humana efficere; nam tunc, licet per privilegium conferatur aliter quam fieri soleat ordinario modo, tunc privilegium confert omnimodam æquiparationem sub eodem nomine. Sic enim doctor factus a Papa, vel rege per privilegium, seu rescriptum, tam vere est doctor et venit sub illa appellatione, sicut creatus via ordinaria, quia effectus est idem in facto esse (ut sic dicam), solumque differt in modo, quia a principe fit sine solemnitate jure ordinario requisita, quam ipse potest supplere, et sine illa eundem effectum efficere.

CAPUT XXIII.

QUEM EFFECTUM POSSIT HABERE PRIVILEGIUM, UT LEX EST.

1. Circa hunc privilegii effectum, unum possumus ex supra dictis supponere, et duo alia inquirere et explicare. Supponimus itaque privilegium, ut habet rationem legis, obligare alios ad quos id potest pertinere, ut privilegiorum suum servent privilegium; nam sine hac obligatione inefficax esset et inutilis privilegii concessio. Ideoque fere in omnibus indultis privilegiorum solet hoc præceptum imponi omnibus iudicibus, vel aliis quibus incumbere potest observantia privilegii. Et quamvis non ita expresse poneretur, ex natura rei sequitur hæc obligatio, supposita validitate privilegii, quia confert jus privilegiario; ratio autem justitiæ postulat ut unicuique jus suum servetur.

2. *An gaudeat aliquis privilegio suo contra pariter privilegiatum.* — *Nota ad resolutionem.* — Dubitari autem potest, primo, an hæc obligatio etiam cadat in alium pariter privilegiatum, quod alias quæri solet, an gaudeat aliquis privilegio suo contra pariter privilegiatum: hæc enim duo vel in idem coincidunt, vel se necessario consequuntur; nam si privilegium valet contra pariter privilegiatum, obligat illum ad servandum alteri jus suum; si autem non valet contra illum, illum non obligabit. Ut ergo utrumque breviter resolvamus, advertimus duobus modis posse duos dici

pariter privilegiatos: uno modo, propter solam similitudinem et æqualitatem privilegiorum, ut si religio Minorum dicatur æque privilegiata religioni Prædicatorum, et e converso; vel duo nobiles quoad immunitates quæ illis ratione nobilitatis conceduntur, et sic de aliis. Alio modo dici possunt aliqui pariter privilegiati, respective et cum oppositione mutua in ordine ad usum ejusdem privilegii, ut si unus habet privilegium ad exigendum, et alius ad non solvendum; vel si unus habet privilegium, ut propter delictum incarcerari aut torqueri non possit, et alius habet, ut quilibet contra se delinquens incarceretur et torqueatur; et hæc posterior est propria et per se comparatio pariter privilegiatorum.

3. *Conclusio affirmativa.* — *Cum similitudo in privilegiis sit valde per accidens ad usum privilegii, ideo unus non potest impedire usum alterius.* — Dico ergo primo: æquiparatio in privilegiis, propter solam similitudinem aut æqualitatem, non obstat quominus et privilegiatus uti possit suo privilegio contra pariter privilegiatum, et hic teneatur illud servare. Ita sumitur ex l. ultim., ff. Ex quibus caus. major., etc., ubi id notant Bartolus, et Baldus. Item Panormitanus, Felinus, et alii, quos refert et sequitur Covar. in regul. *Possessor*, 2 p., § 2, num. 4. Et exemplis declaratur. Nam, licet duæ religiones æquales sint in privilegio, verbi gratia, non solvendi decimas, nihilominus una etiam contra aliam illo gaudebit, quia non tenebitur illas ei solvere; et e contrario hæc tenebitur ab illa non exigere decimas, etiamsi contra alios habeat jus decimarum. Et similiter, licet æque gaudeant privilegio, ut professus in tali religione non possit transire ad aliam, mutuo gaudent privilegio contra se invicem, et similiter tenentur sibi mutuo illud servare. Item, licet duo nobiles æque gaudeant privilegio, ne propter debita incarcerentur, unus contra alium illo utetur, quia licet unus alteri sit debitor, non poterit incarcerari, nec ille qui est creditor posset juste id postulare, sed tenetur alteri privilegium servare. Sic etiam clericus obligatur servare privilegium canonis respectu clerici pariter privilegiati. Et alia exempla sumi possunt ex citatis auctoribus, et ex Roderico, 1 tom., quæstion. 9, art. 12. Ratio vero est, tum quia illa similitudo in privilegiis est valde per accidens ad usum privilegii, et ideo unum non potest impedire usum alterius, etiam circa similem privilegiatum, sicut æqualitas in potentia videndi non obstat quo-

minus illam habens possit videre eum qui similem potentiam habet; tum etiam quia privilegium ad propriam immunitatem non extenditur ad non servandam alteri immunitatem, quia sunt res valde diversæ, et a diversis non fit illatio; sic ergo privilegium ne proprius religiosus ad alium ordinem transeat, non est ad recipiendum religiosum alterius ordinis æqualis, et sic de aliis; tum denique quia hic usus privilegii non est contra pariter privilegiatum formaliter, sed tantum materialiter, id est, contra personam habentem simile privilegium, non tamen quatenus illo uti potest, et ideo tale privilegium nihil confert ad usum alterius privilegii impediendum.

4. *Ampliatio conclusionis prædictæ.*—Ampliatur hæc assertio, ut locum habeat etiam in his qui gaudent privilegiis aliorum per communicationem propriam seu per concessionem ad instar. Nam is qui per communicationem privilegio fruitur, poterit illo uti etiam contra illum qui prius idem privilegium habuit, et fuit tanquam primum exemplar ejus. Ita observat Cordub. in Compend. Minor., verb. *Communicatio*, in fine, et cum eo Roder., tom. 1, quæst. 55, a. 21. Et ratio est clara, quia illa communicatio est nova concessio ejusdem seu similis privilegii cum æqualitate (ut supponimus); hæc autem æqualitas non impedit usum privilegii contra alium æqualem, ut ostensum est; nec etiam ob stare potest illa prærogativa (ut sic dicam) in antiquitate privilegii, seu in antecessione quoad primam obtentionem ejus. Nam per hoc nullum speciale jus acquiritur antiquiori privilegiario, nec datur exemptio qua possit non servare alteri privilegium illi communicatum; ergo non minus ipse ad hoc obligatur alteri, quam e converso alter ipsi obligetur.

5. *Secunda conclusio.*—*Major explicatio pro modo loquendi.*—Dico secundo: quando privilegiati concurrunt in privilegiis secundum oppositionem respectivam, tunc privilegiatus non gaudet suo privilegio contra pariter privilegiatum, et consequenter hic non tenetur alteri privilegium suum servare. In hoc sensu solet hoc pronuntiatum exponi, ut patet ex Covarr. supra, qui dicit esse commune axioma, et sumitur ex Auth. de Sanct. Episc., § *Sed hæc præsentis*, et ex lege *Verum*, § *ultim.*, ex l. sequent., ff. de Minor.; et declaratur exemplis supra positis, et similibus. Nam si quis habet privilegium ne intra tan-

tum tempus cogi possit, non poterit creditor contra talem debitorem suo privilegio uti, etc. Ratio vero est, quia tunc concurrunt duo privilegia, quorum unum alteri resistit, et ideo non potest sequi usus unius contra alium, sicut philosophi dicunt, ad proportionem æqualitatis non sequi actionem. Quamvis autem res intenta per hanc regulam sic expositam vera sit, nihilominus in modo loquendi potest quis non immerito dubitare. Quia tunc revera non prohibetur quis uti suo privilegio contra pariter privilegiatum, sed contra magis privilegiatum, quia ibi concurrunt duo privilegia quasi contraria, quia tuum, verbi gratia, est ad imponendum mihi onus, et meum ne imponi possit: ergo ut tu non possis uti privilegio tuo contra me, necesse est ut meum privilegium speciale derogat tuo generali: ergo respective, et secundum oppositionem, ego sum magis privilegiatus, et non tantum æqualiter. Et patet a contrario, quia tunc ego utor meo privilegio contra te, impediendo ne contra me tuo privilegio utaris; ergo vel tunc deficit regula quoad hanc partem, quia jam privilegiatus gaudet privilegio suo contra pariter privilegiatum, et sic a proportionem æqualitatis sequetur actio, vel certe hic non est tantum æqualis, sed superior in privilegio; et consequenter alter non est pariter, sed minus privilegiatus.

6. *Quid si utriusque privilegium sit generale, et neutrum alteri expresse derogat.*—At enim, quando de re constat, non est de modo loquendi contendendum, sed verus sensus locutionis explicandus. Itaque verum quidem est in hujusmodi eventu concurrere duo privilegia quasi contraria, vel in suis actibus vel quasi objectis contradictionem includentia, ut ex dictis satis constat. Unde necesse est ut unum prævaleat contra alterum, ut possit ejus actionem impedire, sive illud quod prævalet dicatur sub ea ratione majus, quatenus alteri derogat, sive dicatur par, quia non valet ad agendum in aliud, sed tantum ad resistendum. Ex quo etiam sequitur, ad usum illius regulæ, necessarium esse conditiones privilegiorum spectare, ut constet, quod privilegium prævaleat contra alterum, vel possit illi resistere, quod infra circa mutationem privilegiorum tractandum est. Ut, verbi gratia, si unum sit generale et aliud speciale, hoc prævalet, nisi ei sit per specialem clausulam derogatum, tunc enim erit quasi ablatum privilegium. Si vero utrumque privilegium sit generale, et neutrum alteri expresse derogat, oportet

tebit inspicere, quod sit antiquius et dignius, vel a majori potestate procedens; et idem cum proportionem est si utrumque sit speciale, juxta principia et regulas infra tractandas de privilegiis contrariis, quomodo componi possint, aut quod debeat contra alterum prævalere. Unde illud axioma: Privilegiatus non gaudet privilegio suo contra pariter privilegiatum, hunc sensum habet, privilegium non habere effectum contra aliud privilegium per quod derogatur; per quæ verba clarius et proprius idem explicatur, et cum eadem proportionem verum est, privilegium, ut habet rationem legis, non obligare eum qui per aliud privilegium prævalens exemptus est, seu a tali obligatione exemptus, quæ limitatio, seu exceptio non est in præsentis specialis, sed in omni lege humana cum proportionem locum habet, ut per se constat.

7. *Duplex casus obligationis privilegiarii, utendi suo privilegio.*—Aliud dubium circa hanc partem est, an privilegium, ut est lex, interdum obliget etiam ipsum privilegiarium. Nam quod nemo cogendus sit uti privilegio suo, in jure cautum videtur, c. *Si de terra*, de Priv.; et ratio reddi potest, quia quod alicui concessum est in favorem non debet in ejus gravamen verti, ut est regula juris in 6; magnum autem esset gravamen si cogeretur quis suo privilegio uti. Respondeo in duobus casibus obligari privilegiarium ad utendum privilegio, nunquam tamen, formaliter loquendo, obligari suo privilegio, ut suum est, ad usum seu observantiam ejus. Probo singula.

8. Primus enim casus hujus obligationis est, quando aliquis non potest renuntiare privilegio suo, ut de privilegio fori clericorum, vel canonis, et similibus supra dictum est. Tunc enim si occurrat casus in quo vel cedendum sit privilegio, vel illo utendum, ut sæpe occurrere potest, obligabitur quis uti privilegio, ne illi cedat; imo cum non possit valide cedere, licet velit, cogitur illo uti, nec potest sine peccato consentire ut contra illud fiat, et hoc est obligari ad usum seu observantiam ejus. Alter casus hujus obligationis est, quoties per privilegium fit actus licitus qui antea non erat, vel tollitur obligatio quæ antea erat; nam tunc superveniente alia lege præcipiente talem actum, poterit quis obligari ad actum per privilegium concessum. Exemplis patet: nam qui habet privilegium audiendi Missam tempore interdicti, obligabitur audire illam diebus festis, ex præcepto Ecclesiæ, a cujus

observantia excusaretur si tale privilegium non haberet, quia non erat ille actus licitus; postquam vero per privilegium factus est licitus, cessat excusatio, ut dixi in tomo 3 de Sacrament., disput. 88, sect. 6. Item conjux habens votum castitatis tenetur reddere debitum alteri conjugi petenti, quia non esset illi licitum negare, nam contra justitiam ageret; et nihilominus si petens adulter fuerit, uxor habens votum non tenebitur reddere et consequenter obligabitur non reddere, sed servare castitatem, quia, licet in casu adulterii sit privilegium innocentis ut non obligetur reddere debitum adultero petenti, posito tali privilegio, fit licita observatio voti castitatis, et ideo obligat præceptum servandi votum, ut optime docuit Sancius libro 9 de Matrimonio, disputatione sexta, numero decimoquinto.

9. *Præceptum latum a Capitulo obligat singulos Capituli.*—Ex his autem facile est probare ultimam partem assertionis. Nam in priori casu obligatio utendi privilegio est ratione totius communitatis, propter ejus commune bonum concessum est privilegium, et ita non tam cogitur quis servare privilegium suum, quam servare privilegium communitatis, seu non lædere illam, prout graviter offenderetur, cedendo privilegio. Declaratur a simili. Nam præceptum latum a Capitulo obligat singulos de Capitulo; ideoque quicumque illorum agens contra tale præceptum peccat, non quia agit contra præceptum suum, sed quia agit contra præceptum communitatis. Ita ergo privilegium communitati concessum intuitu illius principaliter, communitatis est principaliter, et ideo, ut lex est, obligat singulos de communitate, ut illo utantur, quando oportuerit, quia si contra illud agant, non suum tantum, sed communitatis privilegium violabunt. In posteriori vero casu obligatio ad actum per privilegium concessum non provenit ex lege privilegii, sed ex lege quæ aliunde supponitur, ut ex præcepto Ecclesiæ, aut voto; et ita formaliter loquendo subsistit semper regula, quod nemo cogitur uti privilegio suo, utique quatenus lex privata est ad suam peculiarem utilitatem spectans. Et nullum est inconveniens quod, supposito privilegio, possit aliunde supervenire alia obligatio, quia privilegium facit quamdam mutationem in materia, faciendo ut sit licitum quod antea non erat, qua mutatione facta, obligatio aliunde proveniens per accidens est, et non potest ratione privilegii impediri.